

Vides pārraudzības valsts birojs

Rūpniecības iela 23, Rīga, LV-1045, tālr. 67321173, fakss 67321049, e-pasts pasts@vpvb.gov.lv, www.vpvb.gov.lv

Rīgā

25.02.2021

Atzinums Nr. 4-03/2
Par Darbības programmas Latvijai 2021.–2027. gadam
Vides pārskatu

2020. gada 29. decembrī Finanšu ministrija Vides pārraudzības valsts birojā (turpmāk – Birojs) ir iesniegusi plānošanas dokumenta “*Darbības programma Latvijai 2021.–2027. gadam*” (turpmāk – Darbības programma) stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (turpmāk – SIVN) vides pārskatu (turpmāk – Vides pārskats). SIVN veica un Vides pārskatu sagatavoja SIA “*Grupa93*” (turpmāk – Izstrādātāja). Darbības programmu izstrādāja Latvijas Republikas Finanšu ministrija.

Likuma “*Par ietekmes uz vidi novērtējumu*” (turpmāk – Novērtējuma likums) 23. pieci *prim* panta sestā daļa noteic, ka Birojs sniedz atzinumu par vides pārskatu, ņemot vērā vides pārskata atbilstību normatīvo aktu prasībām un izraudzītā risinājuma pamatojumu, kā arī nosaka termiņus, kādos izstrādātājs pēc plānošanas dokumenta apstiprināšanas iesniedz kompetentajai institūcijai ziņojumu par plānošanas dokumenta īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, arī vides pārskatā neparedzētu ietekmi. Turpat noteikts, ka gadījumā, ja izraudzītais risinājums nav pietiekami pamatots, Birojs atzinumā norāda iebildumus, kas ņemami vērā, lemjot par plānošanas dokumenta apstiprināšanu.

Šis Biroja atzinums par Vides pārskata projektu sagatavots atbilstoši Novērtējuma likuma 23. pieci *prim* panta sestās daļas prasībām, vērtējot izraudzītā risinājuma pamatojumu un tā ietekmes uz cilvēku veselību un vidi būtiskumu, un tajā ietverti iebildumi, kas ņemami vērā, lemjot par plānošanas dokumenta apstiprināšanu.

I. Vides pārskatā ietvertā informācija un izraudzītā risinājuma pamatojums:

Plānošanas dokumenta Vides pārskats atbilstoši Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr.157 “*Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums*” IV nodaļas “*Vides pārskatā iekļaujamā informācija*” (turpmāk – Noteikumi Nr.157) 8. punktā noteiktajam ietver šādu informāciju:

1. Plānošanas dokumenta galvenie mērķi, risinājumi un iespējamās alternatīvas

1.1. Plānošanas dokuments atbilst tiem plānošanas dokumentiem, kuriem nepieciešams veikt SIVN procedūru atbilstoši Noteikumu Nr. 157 II daļā noteiktajam, ņemot vērā plānošanas dokumentu raksturu un ietekmi.

- 1.2. Darbības programma ir nacionāla līmeņa vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments, kurā tiek apkopotas Latvijas intereses un Latvijas pozīcijas par Eiropas Komisijas priekšlikumiem ES budžeta ietvaram pēc 2020. gada¹ un plānotas investīcijas Latvijai piešķirtā ESF+, ERAF, KF un TPF finansējuma ietvaros periodā no 2021. līdz 2027.gadam. Eiropas Komisijas Ziņojumā par Latviju² ir iekļautas Investīciju pamatnostādnes Latvijai par Kohēzijas politikas finansējumu 2021. – 2027. gadam. Darbības programma ir izstrādāta, pamatojoties uz Nacionālajā attīstības plānā 2021. – 2027.gadam³ identificētajām tautsaimniecības vajadzībām un noteiktajiem uzdevumiem⁴.
- 1.3. Darbības programmas **vismērķis** – darbības programma kā nozīmīga investīciju platforma zināšanās balstītai ekonomikas transformācijai uz zaļām tehnoloģijām un inovācijām. Darbības programmā ieguldījumi plānoti arī jau uzsākto strukturālo reformu īstenošanai, kā arī administratīvi teritoriālajai reformai, kas ir priekšnosacījums tālākai reģionu izaugsmei un iedzīvotāju aizplūšanas apturēšanai.
- 1.4. Darbības programmā ietverts tās stratēģijas izklāsts (galvenās problēmas un politikas risinājumi), prioritātes katram politikas mērķim un Taisnīgas pārkārtošanās fonda investīcijām, iznākuma un rezultātu rādītāji, informācija par dalījumu par intervences kategorijām prioritātes līmenī, finanšu plāns, kā arī informācija par ieguldījumu priekšnosacījumiem, programmā iesaistītajām iestādēm, partnerību, publicitāti un komunikāciju un finansējumu (kas nav saistīts ar izmaksām).
- 1.5. Izvirzīto vismērķu sasniegšanai Darbības programma ietver **politikas mērķus, prioritātes un specifiskos atbalsta mērķus (SAM):**
- 1.5.1. 1.politikas mērķis “Viedāka Eiropa, veicinot inovatīvas un viedas ekonomiskās pārmaiņas”:
- 1.5.1.1. Prioritāte “Pētniecība un prasmes” ietver: 1) 1.1.1.SAM “Pētniecības un inovāciju kapacitātes stiprināšana un progresīvu tehnoloģiju ieviešana kopējā P&A sistēmā” un 2) 1.1.2.SAM “Prasmju attīstīšana viedās specializācijas, industriālās pārejas un uzņēmējdarbības veicināšanai”;
- 1.5.1.2. Prioritāte “Atbalsts uzņēmējdarbībai” ietver: 1) 1.2.1.SAM “Pētniecības un inovāciju kapacitātes stiprināšana un progresīvu tehnoloģiju ieviešana uzņēmumiem”; 2) 1.2.2.SAM “Izmantot digitalizācijas priekšrocības uzņēmējdarbības attīstībai” un 3) 1.2.3.SAM “Veicināt izaugsmi, konkurētspēju un jaunu darba vietu radīšanu MVU, tai skaitā caur produktivitāti veicinošām investīcijām”;
- 1.5.1.3. Prioritāte “Digitalizācija” ietver 1.3.1.SAM “Izmantot digitalizācijas priekšrocības pilsoņiem, uzņēmumiem un valdībām”.

¹ 2018. gada 29. un 30. maija Eiropas Komisijas normatīvo aktu priekšlikums par ES atbalstu reģionālajai attīstībai un kohēzijai (https://ec.europa.eu/commission/publications/regional-development-and-cohesion_en) un ieguldījumos cilvēkos, sociālajā kohēzijā un vērtībās. (<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=9114>)

² 2019. gada ziņojums par Latviju. Pavaddokuments dokumentam “Komisijas paziņojums Eiropas parlamentam, Eiropadomei, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai un Eurogrupai. 2019. gada Eiropas pusgads - novērtējums par progresu strukturālo reformu īstenošanā, makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanā un koriģēšanā, un saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 1176/2011 veikto padziļināto pārskatu rezultāti https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-europeensemester-country-report-latvia_lv.pdf

³ Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam <https://www.pkc.gov.lv/index.php/lv/nap2027>

⁴ Par Ministru kabineta 2020.gada 25.februāra sēdes protokollēmumu (prot. Nr.8 33.§) "Plāna projekts "Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam"" pielikums “NAP indikatīvais finansējums” <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40484151&mode=mk&date=2020-02-25>

- 1.5.2. 2. politikas mērķis “Zaļāka Eiropa ar zemām oglekļa emisijām, veicinot tūru un taisnīgu enerģētikas pārkārtošanu, “zaļas” un “zilās” investīcijas, aprītes ekonomiku, pielāgošanos klimata pārmaiņām un risku novēršanu un pārvaldību”:
- 1.5.2.1. Prioritāte “Klimata pārmaiņu mazināšana un pielāgošanās klimata pārmaiņām” ietver: 1) 2.1.1.SAM “Energoefektivitātes veicināšana un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana”; 2) 2.1.2.SAM “Atjaunojamo energoresursu enerģijas veicināšana” un 3) 2.1.3.SAM “Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, risku novēršanu un noturību pret katastrofām”;
- 1.5.2.2. Prioritāte “Vides aizsardzība un attīstība” ietver: 1) 2.2.1.SAM “Veicināt ilgtspējīgu ūdenssaimniecību”; 2) 2.2.2.SAM “Pārejas uz aprītes ekonomiku veicināšana” un 3) 2.2.3.SAM “Uzlabot dabas aizsardzību un bioloģisko daudzveidību, “zaļo” infrastruktūru, it īpaši pilsētvidē, un samazināt piesārņojumu”;
- 1.5.2.3. Prioritāte “Ilgspējīga mobilitāte” ietver 2.3.1.SAM “Veicināt ilgtspējīgu daudzveidu mobilitāti pilsētās”.
- 1.5.3. 3. politikas mērķis “Ciešāk savienota Eiropa, uzlabojot mobilitāti un reģionālo IKT savienotību”:
- 1.5.3.1. Prioritāte “Digitālā savienojamība” ietver 3.1.1.SAM “Uzlabot digitālo savienotību”;
- 1.5.3.2. Prioritāte “Ilgspējīga TEN–T infrastruktūra” ietver: 1) 3.2.1.SAM “Attīstīt ilgtspējīgu, pret klimatu izturīgu, inteligentu, drošu un vairākveidu TEN–T infrastruktūru” un 2) 3.2.1.SAM “Attīstīt un uzlabot ilgtspējīgu, klimatnoturīgu, inteligentu un intermodālu mobilitāti nacionālā, reģionālā līmenī, ietverot uzlabotu piekļuvi TEN–T un pārrobežu mobilitāti”.
- 1.5.4. 4. politikas mērķis “Sociālāka Eiropa, īstenojot Eiropas sociālo tiesību pilāru”:
- 1.5.4.1. Prioritāte “Veselības veicināšana un aprūpe” ietver: 1) 4.1.1.SAM “Nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi veselības aprūpei un stiprināt veselības sistēmu; 2) 4.1.2.SAM “Veicināt darba ņēmēju, darba devēju un uzņēmumu pielāgošanos pārmaiņām, aktīvu un veselīgu novecošanos, kā arī veicināt veselīgu un labi pielāgotu darba vidi veselības risku novēršanai” un 3) 4.1.3. SAM “Uzlabot vienlīdzīgu un savlaicīgu piekļuvi kvalitatīviem, ilgtspējīgiem un izmaksu ziņā pieejamiem veselības aprūpes pakalpojumiem, uzlabojot veselības aprūpes sistēmu efektivitāti un izturētspēju”;
- 1.5.4.2. Prioritāte “Izglītība, prasmes un mūžizglītība” ietver: 1) 4.2.1.SAM “Uzlabot piekļuvi iekļaujošiem un kvalitatīviem pakalpojumiem izglītībā, mācībās un mūžizglītībā, attīstot infrastruktūru, tostarp stiprinot tālmācību, tiešsaistes izglītību un mācības”; 2) 4.2.2.SAM “Uzlabot izglītības un mācību sistēmu kvalitāti, efektivitāti un atbilstību darba tirgum, lai atbalstītu pamatprasmju, tostarp, digitālo prasmju apguvi”; 3) 4.2.3.SAM “Veicināt vienlīdzīgu piekļuvi kvalitatīvai un iekļaujošai izglītībai un mācībām un to pabeigšanu, jo īpaši nelabvēlīgā situācijā esošām grupām, sākot no agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes līdz pat vispārējai, profesionālajai un augstākajai izglītībai, kā arī pieaugušo izglītībā un mācībās, tostarp veicinot mācību mobilitāti visiem” un 4) 4.2.4.SAM “Veicināt mūžizglītību, jo īpaši paredzot elastīgas kvalifikācijas

paaugstināšanas un pārkvalificēšanās iespējas visiem, ņemot vērā digitālās prasmes, labāk paredzot pārmaiņas un jaunas prasības pēc prasmēm, kas balstītas uz darba tirgus vajadzībām, atvieglojot karjeras maiņu un veicinot profesionālo mobilitāti”;

1.5.4.3. Prioritāte “Nodarbinātība un sociālā iekļaušana” ietver: 1) 4.3.1.SAM “Veicināt sociāli atstumto kopienu, migrantu un nelabvēlīgā situācijā esošo grupu sociāli ekonomisko integrāciju, izmantojot integrētus pasākumus, tostarp mājokļu un sociālo pakalpojumu jomā”; 2) 4.3.2.SAM “Kultūras un tūrisma lomas palielināšana ekonomiskajā attīstībā, sociālajā iekļaušanā un sociālajās inovācijās”; 3) 4.3.3.SAM “Uzlabot visu darba meklētāju, jo īpaši jauniešu, ilgstošo bezdarbnieku un nelabvēlīgā situācijā esošu grupu, kā arī neaktīvo personu piekļuvi nodarbinātībai, veicināt pašnodarbinātību un sociālo ekonomiku”; 4) 4.3.4.SAM “Sekmēt aktīvu iekļaušanu, lai veicinātu vienlīdzīgas iespējas un aktīvu līdzdalību, kā arī uzlabotu nodarbināmību”; 5) 4.3.5.SAM “Uzlabot vienlīdzīgu un savlaicīgu piekļuvi kvalitatīviem, ilgtspējīgiem un izmaksu ziņā pieejamiem pakalpojumiem; pilnveidot sociālās aizsardzības sistēmas, tostarp veicināt sociālās aizsardzības pieejamību; uzlabot ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu pieejamību, efektivitāti un izturētspēju” un 6) 4.3.6.SAM “Veicināt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam pakļauto cilvēku, tostarp vistrūcīgāko un bērnu, sociālo integrāciju”.

1.5.5. 5.politikas mērķis “Iedzīvotājiem tuvāka Eiropa – pilsētu, lauku un piekrastes teritoriju ilgtspējīga un integrēta attīstība ar vietējo iniciatīvu palīdzību” ietver prioritāti “Reģionu līdzsvarota attīstība” ar specifisko atbalsta mērķi 5.1.1.SAM “Integrētās sociāli ekonomiskās attīstības un drošas vides veicināšana pilsētās un to funkcionālajās teritorijās”.

1.5.6. Taisnīgas pārkārtošanās fonda investīcijas ietver prioritāti “Pāreja uz klimatneitralitāti” ar specifisko atbalsta mērķi 6.1.1.SAM “Pārejas uz klimatneitralitāti radīto ekonomisko, sociālo un vides seku mazināšana visvairāk skartajās reģionos”.

1.6. Vides pārskatā norādīts, ka, veicot plānošanas dokumenta SIVN, Darbības programmas publiskās apspriešanas redakcija ir izvēlēta un novērtēta kā viena alternatīva, jo Darbības programma apkopo Latvijas intereses un Latvijas pozīcijas par Eiropas Komisijas priekšlikumiem ES budžeta ietvaram pēc 2020. gada un plāno investīcijas Latvijai piešķirtā ESF+, ERAF un KF finansējuma un tiesību aktos noteiktās atļautās intervences ietvaros. Darbības programmas stratēģisko pamatu veido Nacionālais attīstības plāns 2021. – 2027. gadam, Eiropas Komisijas 2019. gada ziņojums par Latviju un tā *“D pielikums”* un nozaru politikas dokumenti (stratēģijas, plāni, kuru izstrāde un apstiprināšana plānota līdz 2020. gada beigām), kā arī dažādi Latvijā veiktie pētījumi šo plānošanas dokumentu izstrādei. Kopumā tas nosaka Darbības programmas investīcijas kā vienīgās iespējamās un nepieļauj jaunu alternatīvu noteikšanu.

1.7. Saistībā ar plānotajiem attīstības virzieniem un mērķiem, kā arī plānošanas dokumenta iespējamām alternatīvām Birojs sniedz savu viedokli:

1.7.1. Saskaņā ar Novērtējuma likuma 1. panta 7. punktu un Noteikumu Nr. 157 8.7. punktu Vides pārskatā identificē, apraksta un izvērtē plānošanas dokumenta un iespējamo alternatīvu ietekmi uz vidi, ņemot vērā plānošanas dokumenta izstrādes mērķus un teritoriju, kura varētu tikt ietekmēta. Dažādu risinājumu novērtēšanas mērķis ir izvēlēties un pamatot piemērotāko risinājumu.

- 1.7.2. Birojs secina, ka Darbības programmai SIVN izstrādes gaitā kā alternatīvas scenārijs vērtēta arī “nulle” alternatīva, t.i., ja Programma netiek realizēta.
- 1.7.3. Noteikumu Nr. 157 8.7. punkts paredz, ka Vides pārskatā nepieciešams atspoguļot, kādi plānošanas risinājumi plānojuma izstrādes procesā vērtēti, un, veicot izsvērtu salīdzinājumu, pamatot konkrēto risinājumu (šajā gadījumā – prioritātes un specifiskie atbalsta mērķi) izvēli. Plānošanas dokumenta īstenošanas alternatīvu vērtējums ir neatņemama SIVN sastāvdaļa, kad salīdzinājumu kontekstā ar sasniedzamajiem mērķiem – jāatspoguļo, kā nonākts pie secinājuma, ka Darbības programmas noteikto mērķu sasniegšanai nosakāmi tieši konkrētās atbalstāmās darbības. Šādi risinājumi nav atspoguļoti Vides pārskatā, salīdzinot un pamatojot lēmumu pieņemšanas procesu. Birojam ir saprotams Vides pārskatā sniegtais skaidrojums, ka Darbības programmas investīciju pieeja nepieļauj jaunu alternatīvu noteikšanu, tomēr alternatīvu vērtēšana SIVN ietvaros nenozīmē, ka būtu jāapskata un jāīsteno citi politikas mērķi un darbību virzieni, bet paredz, ka izvirzīto politikas mērķu ietvarā tiek salīdzināti un apsvērti specifiskie risinājumi. Šādā uzdevumā Vides pārskatā būtu nepieciešams apskatīt, kādas varētu pastāvēt elastības iespējas saistībā ar prioritātēm specifiskajos atbalsta mērķos vismaz tajos politikas virzienos, kur izgaismojas aktivitātes ar iespējamo būtiskāko ietekmi uz vidi. Tas sniegtu arī iespēju pie nepieciešamības elastīgāk mainīt kādu no plānotajām aktivitātēm/ finanšu ieguldījumu, ja tiktu konstatēts, ka darbību īstenošana var negatīvi ietekmēt vidi (piemēram, attiecībā uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām un citām dabas vērtībām).

2. Esošā vides stāvokļa apraksts, īpaši aspektos, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt, un iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots

- 2.1. Vides pārskatā izmantota publiski pieejamā informācija, t.sk., izmantojot statistikas datus, tostarp VSIA “Latvijas Vides, Ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” (turpmāk – LVĢMC), dažādu politikas plānošanas dokumentu analītisko daļu, vides stāvokļa pārskatus, pētījumu rezultātus un citus avotus. Datu analīzē izmantotas kvantitatīvās un kvalitatīvās novērtēšanas metodes, ņemot vērā informācijas un datu veidu.
- 2.2. Ņemot vērā Darbības programmas saturu un detalizācijas pakāpi, esošās situācijas apraksts Vides pārskatā sniegts par visas valsts teritoriju, jo SIVN secināts, ka Darbības programma ietekmēs visu valsts teritoriju. Darbības programmas prioritāšu un SAM kontekstā meži, purvi un lauksaimniecības zemes ir nozīmīgas klimata pārmaiņu kontekstā, jo tajās gan veidojas siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas, gan notiek CO₂ piesaiste zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (ZIZIMM) kategorijās.
- 2.3. Rezumējoši, – galvenajos ietekmes aspektos Vides pārskatā secināts, ka:
- 2.3.1. Salīdzinājumā ar citām Eiropas valstīm Latvija pieskaitāma pie mežiem bagātām valstīm. Latvijā valstij pieder mežs 1,49 milj. ha platībā (49% no kopējās), savukārt pārējo īpašnieku mežu kopplatība ir 1,55 milj. ha (51% no visu mežu platības). Meža resursi Latvijā 2018. gadā tiek rēķināti 1416,00 miljonu eiro apmērā⁵. Pēc Valsts zemes dienesta datiem meži pēc zemes lietojuma veida aizņem 48% (3084829 ha) no Latvijas teritorijas⁶. Mežos ir izdalīti 11 Eiropas Savienības nozīmes meža biotopi. Mežos ir sastopamas 111 īpaši aizsargājamas augu sugas (51 % no visām

⁵ Eurostat, ZM Meža kontu statistika – dati par meža resursiem apjoma un vērtības izteiksmē, saražoto produkcijas apjomu un vērtību, kā arī ekonomiskos rādītājus, tādus kā nozares nodokļi, ieņēmumi, izdevumi u.tml. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=for_eco_cp&lang=en

⁶ 8 CSB. Zemes sadalījums zemes lietošanas veidos, 01.01.2019

īpaši aizsargājamām sugām Latvijā)⁷.

- 2.3.2. Purvi aizņem 218457 ha jeb 3% no Latvijas teritorijas.⁸ Purvi, kas uzskatāmi par kūdras atradnēm, Latvijas teritorijā aizņem ap 10,5 % no valsts platības – ap 6782 km² ⁹. Atradnēs uzkrājušās aptuveni 1,5 miljardi t kūdras, no kurām 10 gadu griezumā vidēji gadā tiek iegūts 0,95 miljoni t kūdras. Kūdras eksports 2018. gadā veidoja 1,5% no kopējā Latvijas eksporta. Biroja piebilde – dati par purvu izplatību nav viennozīmīgi un salīdzināmi interpretējami valsts mērogā.
- 2.3.3. Lauksaimniecības zeme aizņem 36 % (2300 tūkst. ha, 01.01.2020.)¹⁰ no Latvijas teritorijas. Vērtējot pēc lauksaimniecībā izmantojamās zemes (LIZ) uz vienu iedzīvotāju, Latvija ieņem 2.vietu ES (aiz Lietuvas), tomēr ražotās primārās produkcijas vērtība uz vienu LIZ hektāru Latvijā ir viena no zemākajām ES¹¹.
- 2.3.4. Latvija ir bagāta ar ūdens resursiem, jo atbilstoši Eurostat ilgtermiņa datiem katram tās iedzīvotājam vidēji ir pieejami 17,4 tūkstoši m³ saldūdeņu¹². Ūdens ieguve valstī kopumā nerada slodzi uz resursiem, lai arī ūdens ņemšana no dabīgajiem avotiem un līdz ar to arī izmantošana tautsaimniecībā ir pieaugusi: no 2014. līdz 2018.gadam ūdens ieguve no dabīgajiem avotiem ir palielinājusies no 201 milj.m³ līdz 239 milj.m³, samazinoties 2019. gadā līdz 226 milj.m³.¹³
- 2.3.5. Latvijā nozīmīgākos dabas resursus veido tādi derīgie izrakteņi kā dolomīts, ģipsakmens, kaļķakmens, smilts–grants, smilts, kvarca smilts, māls un kūdra. Derīgo izrakteņu krājumu bilancē iekļautajām atradnēm (ar krājumu novērtējumu 2019. gada 1. janvārī) apkopoti dati par 471 aktīvo atradni, t.sk. 383 būvmateriālu izejvielu atradnēm un 88 kūdras un dziedniecības dūņu atradnēm. No kā secināms, ka lielākos derīgo izrakteņu krājumus būvmateriālu atradnēs veido dolomīts – 390 milj.m³, smilts un grants – 371 milj.m³, kaļķakmens – 255 milj.m³, smilts – 172 milj.m³, māls – 103 milj.m³, kā arī kūdras un dziedniecības dūņu atradnēs kūdras krājumi – 120 milj.m³ un dziedniecības dūņu – 0,68 milj.m³.¹⁴ Derīgie izrakteņi Darbības programmas ieviešanā tiks izmantoti ražošanā un būvniecībā.
- 2.3.6. Latvijā ES nozīmes biotopiem atbilst 61 Latvijas biotops (2 jūras un 59 piekrastes un iekšzemes biotopu (dzīvotņu) veidi. Salīdzinot dzīvotņu kopējo aizsardzības stāvokļa vērtējumu par periodu 2007. – 2012. gads (2013.gada ziņojums)¹⁵ un 2013. – 2018. gads (2019. gada ziņojums) par dzīvotnēm, nedaudz samazinājies nelabvēlīga, slikta vērtējuma apjoms, tomēr pieaudzis tādu dzīvotņu īpatsvars, kuru aizsardzība novērtēta kā nepietiekoša. Visnelabvēlīgākais aizsardzības stāvoklis joprojām konstatēts zālāju dzīvotņu grupā, jo šobrīd visstraujāk izzūdošās ir dabisko pļavu dzīvotnes. Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (*Natura 2000*) tīklā ir iekļautas 333 teritorijas, kas kopumā aizņem 12% no Latvijas valsts

⁷ Ikauniece S. 2017. Meža ekosistēmu pakalpojumi. Grām.: Ikauniece S.(red.) Aizsargājamo biotopu saglabāšanas vadlīnijas Latvijā. 6.sējums. Meži. Dabas aizsardzības pārvalde, Sigulda, 26 - 30.

⁸ CSB. Zemes sadalījums zemes lietošanas veidos, 01.01.2019.

⁹ Lagzdīņš, A., Popluga D., Pelše M., Lazdāne S., pētījums „Kūdras ieguves un izmantošanas sociāli – ekonomiskais izvērtējums”, kas izmantots VARAM sagatavoto pamatnostādņu "Kūdras ilgtspējīgas izmantošanas pamatnostādnes 2018. - 2050. gadam" 1.pielikumā "Situācijas raksturojums purvu un kūdras izmantošanā"

¹⁰ Pieejams: <https://www.vzd.gov.lv/lv/zemes-sadalijums-zemes-lietosanas-veidos>

¹¹ <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40433525&mode=mk&date=2017-12-19>

¹² https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Water_statistics#Water_as_a_resource

¹³ <http://parissrv.lv/gmc.lv/#viewType=water2reports&incrementCounter=1>

¹⁴ Derīgo izrakteņu apjomi uzrādīti, apvienojot A (izpētīto) un N (novērtēto) kategorijas krājumus

¹⁵ ziņojums Eiropas Komisijai par ES nozīmes biotopu un sugu stāvokli katrā valstī, ko nosaka Eiropas Padomes 1992. gada 21. maija direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību 17. pants (2019.gada Ziņojums) par laika periodu no 2013. līdz 2018.gadam

sauszemes teritorijas un ap 35% no Latvijas teritoriālajiem ūdeņiem¹⁶. Latvijā *Natura 2000* tīklā iekļauto sauszemes teritoriju īpatsvars (12%) ir zemāks nekā vidēji ES (18%).¹⁷ Plānošanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam tika realizēts ES Kohēzijas fonda projekts “*Priekšnosacījumu izveide labākai bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai Latvijā*” (“Dabas skaitīšana”)¹⁸, LIFE Nature+ programmas projekts “*Natura 2000 teritoriju nacionālā aizsardzības un apsaimniekošanas programma*”¹⁹, LIFE+ programmas “*Ekosistēmu un to sniegto pakalpojumu novērtējuma pieejas pielietojums dabas daudzveidības aizsardzībā un pārvaldībā*”²⁰ u.c.²¹ Turpmāk, ieviešot Darbības programmu, ir jāņem vērā šo projektu rezultāti.

- 2.3.7. Vides kvalitāti ietekmējošās SEG emisijas kopš 1990. gada ir samazinājušās par 55,3 % (neskaitot ZIZIMM, ieskaitot netiešās CO₂ emisijas). Salīdzinot 2018. gada SEG emisiju datus ar 2005. gada datiem, 2018. gadā SEG emisijas, neskaitot ZIZIMM, ir palielinājušās par 2,5%, bet savukārt, ieskaitot ZIZIMM, SEG emisijas ir pieaugušas par 78,2 %.²² Atbilstoši 2018. gada datiem vislielākais SEG emisiju avots ir enerģētikas sektors (ietver arī transportu), radot 65,6% no kopējām Latvijas SEG emisijām, neskaitot ZIZIMM. Otrs lielākais emisiju sektors (23%) ir Lauksaimniecība²³. Darbības programmā ar klimata pārmaiņu jomu ir saistītas prioritātes “*Klimata pārmaiņu mazināšana un pielāgošanās klimata pārmaiņām*”, “*Vides aizsardzība un attīstība*” un “*Ilgspējīga mobilitāte*” un šajās prioritātēs plānotie SAM.
- 2.3.8. Latvijā laikā no 2005. līdz 2018. gadam gaisu piesārņojošo vielu emisijas (slāpekļa oksīdu, sēra dioksīda, nemetāna gaistošo organisko savienojumu un daļiņu PM_{2,5}) ir samazinājušās, bet amonjaka emisijas (salīdzinot ar 2005. gadu) ir pieaugušas. Lielākā daļa no visas Latvijas emisijām koncentrējas Rīgas apkārtnē, kā arī citās lielākajās Latvijas pilsētās (Liepājā, Rēzeknē un Ventpilī), kur konstatēti gaisu piesārņojošo vielu pārsniegumi atsevišķos emisiju rādītājos.²⁴ Ar ietekmi uz gaisa kvalitāti Darbības programmā, galvenokārt, ir saistītas Atzinuma 2.3.7. punktā minētās prioritātes.
- 2.3.9. Latvijā tikai piektā daļa (21%) no virszemes ūdensobjektiem (upes, ezeri) atbilst labai vai augstai ekoloģiskajai kvalitātei (vai potenciālam). Lielākā daļa ūdensobjektu (63%) atbilst vidējai ekoloģiskajai kvalitātei, 12,5% – sliktai un 3,5% – ļoti sliktai ekoloģiskajai kvalitātei. Sliktākā situācijā ir ūdensobjektiem Lielupes un Daugavas upju baseinos, ko ietekmē arī pārrobežu piesārņojums. Ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes rādītāji Latvijā ir zemāki par ES vidējiem rādītājiem.²⁵ Atbilstoši ekoloģiskās kvalitātes vērtējumam (2. periodā) ir samazinājies ūdensobjektu skaits ar augstu ekoloģisko kvalitāti, savukārt pieaudzis to ūdensobjektu skaits, kuru ekoloģiskā kvalitāte ir novērtēta kā laba.²⁶ Darbības

¹⁶ https://www.daba.gov.lv/public/lat/iadt/natura_200011/

¹⁷ Eurostat, <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

¹⁸ https://www.daba.gov.lv/public/lat/projekti/aktualie_projekti/dabas_skaitisana1/

¹⁹ https://natprogramme.daba.gov.lv/public/lat/publikacijas_un_dokumenti/#vadlinijas

²⁰ <https://ekosistemas.daba.gov.lv/public/lat/>

²¹ https://www.daba.gov.lv/public/lat/projekti/istenotie_projekti/

²² LVĢMC dati

²³ Lauksaimniecības emisijas veido metāna (CH₄) emisijas no lauksaimniecības dzīvnieku zarnu fermentācijas procesiem, CH₄ un vienvērtīgā slāpekļa oksīda (N₂O) emisijas no kūsmēsļu apsaimniekošanas, kā arī N₂O emisijas no lauksaimniecības augšņu apstrādes un CO₂ emisijas no kaļķošanas un karbamīda izmantošanas.

²⁴ LVĢMC dati

²⁵ ESAO Vides raksturlielumu pārskats par Latviju. Saīsinātā versija. ESAO 2019. gads

²⁶ LVĢMC, informācija 3. perioda UBA apsaimniekošanu plānu 2022. – 2027. gadam izstrādei, Notekūdeņu apsaimniekošanas un dzeramā ūdens investīciju plāna 2021. – 2027. gadam Stratēģiskā ietekmes uz vidi

programmā virszemes ūdeņu kvalitātes, notekūdeņu un to pārstrādes procesā radušos dūņu apsaimniekošanas uzlabošana plānota prioritātē “*Vides aizsardzība un attīstība*”.

2.3.10. LVĢMC Reģistrā²⁷ ir iekļautas 3580 vietas, no kurām 241 ir reģistrēta kā piesārņota vieta, 2624 – kā potenciāli piesārņotas un 715 vietas, kas nav piesārņotas, t.i., tās apzinot ir secināts, ka tajās nav paaugstināts piesārņojums vai arī tajā ir veikta piesārņojuma attīrīšana. Ar darbības programmas “*Izaugsme un nodarbinātība*” SAM “*Vēsturiski piesārņoto vietu sanācija*” 2014. – 2020. gada plānošanas periodā veikta vēsturiski piesārņoto vietu sanācija, vides monitoringa un kontroles infrastruktūras, kā arī vides informācijas sistēmas uzlabošana. Darbības programmā tiek paredzēts turpināt Inčukalna sērskābā gudrona dīķu sanāciju, ko plānots pabeigt līdz 2023. gada 31. decembrim, veicot attīrīšanu un zemes platības atjaunošanu 2,5 ha platībā.

2.3.11. Saskaņā ar Eurostat datiem Latvijā no 2004. līdz 2018. gadam radīto atkritumu kopējais daudzums ir palielinājies par 41%²⁸. Sadzīves atkritumu daudzums uz vienu iedzīvotāju ir palielinājies par 27 % (2005.g. – 320 kg, 2018.g. – 407 kg uz vienu iedzīvotāju)²⁹. Tas tiek skaidrots ar ekonomikas attīstību un nepietiekamu stimulu īstenot pasākumus atkritumu daudzuma samazināšanai, pārstrādei un otrreizējai izmantošanai. Lielāko daudzumu (34 %) sadzīves atkritumu sastāvā veido bioloģiski noārdāmie atkritumi, izlietotais iepakojums – 22%, plastmasas atkritumi – 13%, inertie atkritumi – 12%, citi atkritumi – 15%, pārējo daļu veido papīra, stikla un metāla atkritumi. Sadzīves bīstamo atkritumu un videi kaitīgu preču atkritumu īpatsvars sadzīves atkritumos svārstās no 1,3% līdz 2,3%.³⁰ Dati par pārstrādājamiem atkritumiem ir mainīgi, bet atkritumu pārstrādes jaudas ir pieaugušas 2014.–2020. gadu periodā, ieviešot darbības programmas “*Izaugsme un nodarbinātība*” specifiskā atbalsta mērķa “*Veicināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju*” pasākumu “*Atkritumu pārstrādes veicināšana*”, kura ietvaros tika sniegts atbalsts ieguldījumiem atkritumu pārstrādes, kompostēšanas un reģenerācijas iekārtās.³¹ Ar atkritumu apsaimniekošanas jomu Darbības programmā, galvenokārt, ir saistītas prioritātes “*Vides aizsardzība un attīstība*” 2.2.2.SAM “*Pārejas uz aprites ekonomiku veicināšana*”, netieši arī citās prioritātes un SAM.

2.4. Saistībā ar Vides stāvokļa novērtējumu un no tā izrietošiem vides problēmu jautājumiem Birojs sniedz savu viedokli:

2.4.1. Novērtējis sniegto informāciju, Birojs secina, ka Vides pārskatā (5. nodaļa) ir iekļauta informācija par esošo vides stāvokli kopumā un iespējamo attīstību, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots. Informācija, galvenokārt, sniegta kontekstā ar plānošanas dokumentā noteiktajām prioritātēm un to specifiskajiem atbalsta mērķiem, kā norādīts Vides pārskatā – tik tālu, cik tas iespējams, ņemot vērā paša plānošanas dokumenta detalizācijas pakāpi.

2.4.2. Vienlaicīgi Birojs konstatē, ka plānošanas dokumentā noteiktajām prioritātēm un to

novērtējuma Vides pārskata projekts, 1. redakcija, SIA “ESTONIAN, LATVIAN & LITHUANIAN ENVIRONMENT”, 06.2020., datu izmantošana saskaņota ar LVĢMC 09, 2020.

²⁷ “Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrs”, LVĢMC. (2019.gada oktobra dati)

²⁸ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_wasgen/default/table?lang=en

²⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Municipal_waste_statistics

³⁰ Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021. – 2028. gadam. Projekts, VARAM, 2020

³¹ Ministru kabineta 2016. gada 30. augusta noteikumi Nr. 588 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 5.2.1. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju” 5.2.1.2. pasākuma “Atkritumu pārstrādes veicināšana” īstenošanas noteikumi

specifiskajiem atbalsta mērķiem ir noteiktas atbalstāmās darbības, kuru realizācija gan tiešā, gan netiešā veidā var ietekmēt arī esošo vides stāvokli. Tāpat Darbības programmā norādītas galvenās problēmas un iespējamie risinājumi tādās jomās, kas skar vidi, bet Vides pārskatā tās netiek vai arī tiek nepilnīgi skatītas:

2.4.2.1. Piemēram, Darbības programmas galvenajās problēmās un politikas risinājumos norādīts uz faktu, ka tūrisms un saistītās nozares ir būtiska daļa no Latvijas ekonomikas, veidojot 5% no kopējā eksporta un 8,5 % no kopējās nodarbinātības, bet joprojām saglabājas augsts neizmantots kultūras pieminekļu ekonomiskās attīstības potenciāls pilsētās un novados, kā arī Latvijas piekrastē, tomēr ~ 80% no piekrastes garuma tūrisma infrastruktūras kapacitāte un kvalitāte ir nepietiekama. Vienlaicīgi Darbības programmā iekļauts 4.3.2.SAM *“Kultūras un tūrisma lomas palielināšana ekonomiskajā attīstībā, sociālajā iekļaušanā un sociālajās inovācijās”*. Šādā aspektā Vides pārskatā esošais vides stāvoklis netiek apskatīts, lai gan jau iepriekšējā plānošanas periodā tika konstatēts: *“jūras piekraste ir nozīmīgs Latvijas rekreācijas un tūrisma resurss un potenciāls, tomēr piekraste ir ļoti jutīga ekosistēma, ko apdraud klimata izmaiņu ietekmē pieaugošā erozijas procesu intensitāte, eitrofikācija un vietām arī pārmērīga un neorganizēta tūrisma slodze un apbūve, kā rezultātā var tikt negatīvi ietekmēti vai pat iznīcināti piekrastes biotopi.”* Tāpat iepriekšējā plānošanas periodā tika secināts, ka iecienītās atpūtas vietās, kur nav nodrošināta atbilstoša infrastruktūra, atpūtnieku radītā slodze uz vidi ir ievērojama un nepieņemama dabas aizsardzības skatījumā (piemēram, izbradātas un izbraukātas kāpas, atstāti atkritumi utt.).

2.4.2.2. Darbības programmā norādīts uz klimata pārmaiņu rezultātā iespējamām augstākiem krastu erozijas un plūdu riskiem, kā arī ekstremālu laikapstākļu, savvaļas ugunsgrēku, vēsturiski piesārņoto vietu un cita piesārņojuma izplatīšanās riskiem, kas prasa veikt pielāgošanās pasākumus, izmantojot gan “zaļās”, gan “zilās” infrastruktūras risinājumus. Problēmu risināšanai Darbības programmā paredzēts 2.2.3.SAM *“Uzlabot dabas aizsardzību un bioloģisko daudzveidību, “zaļo” infrastruktūru, it īpaši pilsētvidē, un samazināt piesārņojumu”* un 2.1.3.SAM *“Veicināt pielāgošanos klimata pārmaiņām, risku novēršanu un noturību pret katastrofām”*. Biroja ieskatā, ņemot vērā Darbības programmā minēto, tajos gadījumos, kad plānotās rīcības un esošās vides problēmas iespējams sasaistīt ar konkrētām teritorijām, Vides pārskatā esošā vides stāvokļa raksturojumā, iespēju robežās, būtu jāatspoguļo arī potenciāli ietekmēto riska teritoriju esošais stāvoklis. Piemēram, tas attiecas uz tādiem aspektiem kā plūdu riska novēršana vai samazināšana apdzīvotajās vietās, attīrīšanas iekārtas un piesārņojošu darbību veicošu objektu teritorijas, lai tālākajās Vides pārskata sadaļās varētu tikt sniegti risinājumi problēmu mazināšanai. Biroja vērtējumā Vides pārskatā iztrūkst informācija par īpaši apdraudētajām teritorijām, tostarp teritorijām, kur iepriekš notikuši nopietni plūdi u.c. vides apdraudējumi, kuru iespējamība var saglabāties vai arī būt ar lielāku apdraudējumu turpmāk, ja netiek veikti nepieciešamie pasākumi to novēršanai vai mazināšanai. Vides pārskatā būtu jāizvērtē vai vismaz jāpiedāvā arī atbilstošus risinājumus, kas saistīti ar publiskās infrastruktūras drošības līmeņa uzlabošanu, kas šādu ietekmi varētu mazināt/novērst.

2.4.2.3. Darbības programmas galvenajās problēmās un politikas risinājumos saistībā ar ES Stratēģiju Baltijas jūras reģionam tiek akcentēta

nepieciešamība iekļauties ES pētniecības telpā un piegāžu ķēdēs, koordinējot rīcību attiecībā uz transporta emisiju samazināšanu, t.sk., alternatīvo degvielu ražošanu un lietošanas veicināšanu. Turpat norādīts uz ūdenssaimniecības pakalpojumu, tostarp notekūdeņu attīrīšanas sistēmu, uzlabošanas, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas, aprites ekonomikā balstītas atkritumu apsaimniekošanas, vēsturiski piesārņoto vietu sanācijas un videi draudzīgas ostu infrastruktūras attīstības pasākumu nepieciešamību. Tā kā šīs teritorijas ekosistēma ir ļoti jutīga un pat apdraudēta, tad šo teritoriju turpmākās izmantošanas plānošanai jāvelta īpaša uzmanība. Biroja vērtējumā Vides pārskatā būtu lietderīgi atspoguļot Baltijas jūras resursus kontekstā ar jūras transporta intensitātes, tūrisma un rekreāciju saistītas aktivitātes palielināšanos, kā arī ar iespējamo vēja parku būvniecību un naftas meklēšanas projektiem, kas var ietekmēt Baltijas jūras ekosistēmu, izmantojot datus jau no izstrādātajiem nozaru plānošanas dokumentiem (piemēram, Jūras plānojums 2030).

3. Plānošanas dokumenta īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums

3.1. Vides pārskatā ietekmes būtiskums vērtēts attiecībā uz klimata pārmaiņām, virszemes ūdeņu kvalitāti, gaisa kvalitāti, augsnes kvalitāti, pazemes ūdeņu kvalitāti, bioloģisko daudzveidību, kultūras mantojumu, ainavu aizsardzību, cilvēku veselību un drošību un resursu izmantošanu. Vides pārskatā norādīts, ka Darbības programmas būtisko ietekmju vērtējums ir sagatavots atbilstoši Darbības programmas detalizācijas pakāpei līdz SAM līmenim, t.sk. atbalstāmajām darbībām, iznākuma un rezultātu rādītājiem:

3.1.1. **Kā tiešas pozitīvas ietekmes** tiek vērtētas 2. politikas mērķa *“Zaļāka Eiropa ar zemām oglekļa emisijām, veicinot tīru un taisnīgu enerģētiskas pārkārtošanu, “zaļas” un “zilās” investīcijas, aprites ekonomiku, pielāgošanos klimata pārmaiņām un risku novēršanu un pārvaldību”* īstenošanas ietekmes uz visiem vides aspektiem, jo tajā plānotie energoefektivitātes veicināšanas un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas, atjaunojamo energoresursu enerģijas veicināšanas, pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumi mazinās siltumnīcefekta gāzu emisijas, resursu izmantošanu, paaugstinās klimatnoturību un uzlabos gaisa kvalitāti. Savukārt, ilgtspējīgu ūdenssaimniecības attīstības, pārejas uz aprites ekonomiku veicināšanas, dabas aizsardzības un bioloģiskās daudzveidības attīstīšanas, *“zaļo”* infrastruktūru attīstības un piesārņojuma samazināšanas pasākumi uzlabos vides kvalitāti (gaisa, augsnes, ūdeņu kvalitāte), vairo bioloģisko daudzveidību, sekmēs kultūras mantojuma aizsardzību un ainavas saglabāšanu, pozitīvi ietekmēs cilvēku drošību. Plānotie atbalsta pasākumi uzlabos gaisa kvalitāti pilsētās, kurās ir konstatēti gaisa kvalitātes robežlielumu pārsniegumi. Nozīmīgāka ietekme uz gaisa kvalitātes uzlabošanu tiek saistīta ar 3. politikas mērķa *“Ciešāk savienota Eiropa, uzlabojot mobilitāti un reģionālo IKT savienotību”* īstenošanu. 5. politikas mērķa *“Iedzīvotājiem tuvāka Eiropa – pilsētu, lauku un piekrastes teritoriju ilgtspējīga un integrēta attīstība ar vietējo iniciatīvu palīdzību”* realizācija tiek saistīta ar drošas vides veicināšanu reģionālā līmenī. Vienlaicīgi, īstenojot Taisnīgas pārkārtošanās fonda investīciju prioritāti, pozitīva ietekme ir sagaidāma no SEG emisiju samazināšanās un CO₂ piesaistes palielināšanās.

3.1.2. **Kā tiešas negatīvas ietekmes** tiek vērtētas 1.2.3.SAM *“Veicināt izaugsmi, konkurētspēju un jaunu darba vietu radīšanu MVU, tai skaitā caur produktivitāti veicinošām investīcijām”* ieviešanai, ja jaunu produktu vai pakalpojumu attīstīšana ir saistīta ar enerģijas vai materiālu pieaugumu, kas var ietekmēt klimatneitralitāti un resursu izmantošanu. Negatīva, tieša ietekme uz bioloģisko daudzveidību un ainavu ir iespējama 2.1.1.SAM *“Energoefektivitātes veicināšana un siltumnīcefekta*

gāzu emisiju samazināšana” ieviešanā, ja lauksaimniecībā attīstās monokultūras, uz kultūras mantojumu – ja, veicot energoefektivitātes pasākumus, netiek saglabātas kultūras mantojuma vērtības. Negatīva ietekme uz SEG emisiju mazināšanu, gaisa kvalitāti un resursu izmantošanu iespējama, ieviešot 2.1.2.SAM “*Atjaunojamo energoresursu enerģijas veicināšana*”, ja investīcijas lopkopības atkritumu pārstrādes infrastruktūrā un enerģijas ražošanā sniegs papildus stimulu lopkopības intensifikācijai un publiskās investīcijas biometāna transportēšanas infrastruktūrā veicinās arī fosilā kurināmā izmantošanu. Negatīva ietekme uz vides aspektiem iespējama 3.2. prioritātes “*Ilgspējīga TEN–T infrastruktūra*” ieviešanā, ja tiek atbalstīti pasākumi bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgās teritorijās vai kultūras mantojuma objektos vai to tiešā tuvumā. Savukārt negatīva ietekme uz klimatneitralitāti un resursu izmantošanu ir iespējama 5.1.1.SAM “*Integrētās sociāli ekonomiskās attīstības un drošas vides veicināšana pilsētās un to funkcionālajās teritorijās*” ieviešanā, ja jaunie produkti vai pakalpojumi būs saistīti ar patēriņa (enerģijas vai materiālu) pieaugumu.

- 3.1.3. Izstrādātājas vērtējumā kopumā Darbības programmas ieviešanai būs pozitīva ietekme uz SIVN identificētajiem vides aspektiem. Specifiskajos atbalsta mērķos plānoto atbalstāmo darbību ieviešana sekmēs starptautisko un nacionālo vides aizsardzības mērķu sasniegšanu. Ņemot vērā Darbības programmas detalizācijas pakāpi, tās ietekmi Izstrādātājas vērtējumā kvantitatīvi nav iespējams novērtēt, tādēļ tās ieviešanas laikā ir svarīgi turpināt izvērtēt projektu un pasākumu ietekmes uz vidi investīciju projektu ieviešanas stadijā un turpmākajā Darbības programmas īstenošanas ieviešanas procesā, ja nepieciešams, realizēt ietekmes uz vidi mazināšanas pasākumus.
- 3.2. Novērtējis sniegto informāciju, Birojs secina, ka Vides pārskatā (6. nodaļa) ir vērtētas plānošanas dokumentā izvirzīto politisko mērķu, prioritātes un specifisko atbalsta mērķu iespējamās ietekmes uz vidi, kā arī ir uzskaitītas ar plānošanas dokumenta īstenošanu iespējamās ietekmes uz dažādiem vides aspektiem (kā būtiskāko norādot ietekmi uz klimatneitralitāti, gaisa kvalitāti, bioloģisko daudzveidību un ainavu). Vienlaicīgi Birojs konstatē, ka Darbības programmā prioritātēm un specifiskajiem atbalsta mērķiem ir noteiktas arī konkrētas atbalstāmās darbības tostarp, kurām iespējama vai var būt iespējama ietekme uz vidi, piemēram: valsts galveno autoceļu TEN–T tīklā pārbūve, jauna valsts galvenā autoceļa posma izbūve (3.2.1.SAM); esošās dzelzceļa infrastruktūras modernizācija un jaunas izveide (3.2.1.SAM); pasākumi aizsardzībai pret plūdiem, primāri nacionālās nozīmes plūdu risku teritorijās³² (noteikti atbilstoši nacionālajiem plūdu riska pārvaldības dokumentiem³³) (2.1.3.SAM); ostu publiskās infrastruktūras attīstība (3.2.2.SAM); krasta erozijas risku mazinājoši pasākumi, kas paredzēti, galvenokārt, pilsētu un blīvi apdzīvotu vietu aizsardzībai (2.1.3.SAM); jaunu kanalizācijas tīklu un infrastruktūras objektu izbūve (2.2.1.SAM); esošo atkritumu poligonu pielāgošana vai pārveide citām atkritumu apsaimniekošanas darbībām (2.2.2.SAM) u.c. Birojs vēlas atzīmēt, ka būtu lietderīgi izmantot jau izstrādātajos nozaru plānošanas dokumentos (piemēram, Transporta attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam, Notekūdeņu apsaimniekošanas un ūdensapgādes investīciju plāns 2021.–2027. gadam, Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021.–2028. gadam, Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021.–2030. gadam, Jūras plānojums 2030 u.c.) veiktos izvērtējumus (vai vismaz norādīt, ka šāds izvērtējums jau veikts konkrētā nozaru plānošanas dokumentā), kā arī norādīt informāciju par tiem plānotajiem projektiem (saistībā ar Darbības programmu), kuriem ietekmes uz vidi novērtējums ir veikts vai tiek izstrādāts. Birojs vērs uzmanību tam,

³² LVĢMC, Sākotnējais plūdu riska novērtējums 2019.-2024.gadam. <https://ieej.lv/znvgc>

³³ Plūdu riska pārvaldības plāni 2021.–2027.gadam tiks izstrādāti līdz 31.12.2021.

ka Vides pārskatā, vadoties no pašlaik pieejamās informācijas, būtu detalizētāk akcentējamas galvenokārt tās Darbības programmā atbalstāmās darbības, kuras potenciāli var tikt saistītas ar negatīvu ietekmi uz vidi, lai sniegtu risinājumus iespējamās ietekmes mazināšanai vai jau iespējami savlaicīgi paredzētu šādu papildus aspektu padziļinātu vērtēšanu atbilstoši turpmākai projektu virzībai nolūkā nepieļaut būtisku negatīvu ietekmju veidošanos, pie nepieciešamības koriģējot plānotos risinājumus.

4. **Risinājumi iespējamās ietekmes uz vidi samazināšanai**

4.1. Izstrādātājas vērtējumā Darbības programmas ietekmi kvantitatīvi nav iespējams novērtēt, tādēļ tās investīciju projektu ieviešanas laikā jāturpina izvērtēt projektu un pasākumu ietekmes uz vidi, plānojot rīcības negatīvās ietekmes novēršanai vai mazināšanai. Risinājumi negatīvo ietekmju novēršanai un samazināšanai ir iedalāmi divās grupās, ko nosaka Darbības programmas īstenošanas stadijas:

4.1.1. **Plānošanas stadijā** risinājumi ir veicami, izstrādājot un ieviešot Ministru kabineta Darbības programmas specifisko atbalsta mērķu īstenošanas noteikumus. Projektu vērtēšanas nosacījumos ieteikts ietvert kritērijus, kas ir vērsti uz projektu sagaidāmās ietekmes uz vidi mazināšanu vai novēršanu: plānotie risinājumi SEG emisiju mazināšanai, gaisa kvalitātes, virszemes ūdeņu kvalitātes, pazemes ūdeņu resursu un kvalitātes, augsnes un grunts kvalitātes, atkritumu, t.sk. bīstamo apsaimniekošanai, resursu aprites ekonomikas ieviešanai, energoefektivitātes paaugstināšanai, kultūras mantojuma aizsardzībai, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai utml. Investīciju projektu sagatavošanas, t.sk. būvniecības ieceres dokumentācijas izstrādes stadijā, ieteikts precizēt īstenojamos uzdevumus un to iespējamās ietekmes uz vidi, plānojot negatīvās ietekmes mazināšanas pasākumus. Pirms jaunu objektu izveides, kas potenciāli varētu radīt negatīvu ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, biotopu un sugu apdraudējumu, ieteicams veikt teritorijas bioloģiskās daudzveidības detalizētāku izvērtējumu saistībā ar konkrētām plānotajām izmaiņām.

4.1.2. **Ieviešanas stadijā** – veicot normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā noteiktos projektu ietekmes uz vidi novērtējuma pasākumus, ja tie ir nepieciešami:

4.1.2.1. Darbības, kurām saskaņā ar normatīvo aktu prasībām ir jāveic ietekmes uz vidi novērtējums vai ietekmes uz *Natura2000* teritoriju novērtējums. Ieviešot Darbības programmu var tikt plānoti projekti, kuri atbilst Novērtējuma likuma 1. pielikuma kritērijiem (piemēram, automaģistrāļu būvniecība);

4.1.2.2. Darbības, kurām saskaņā ar spēkā esošo likumdošanu ir jāveic sākotnējais izvērtējums. Ieviešot Darbības programmu var tikt plānoti projekti, kuri atbilst Novērtējuma likuma 2. pielikuma kritērijiem (piemēram dambju, molu un citu būvju būvniecība plūdu novēršanai, pilsētvides attīstības projekti, vēja elektrostaciju būvniecību u.c.);

4.1.2.3. Darbības, kurām saskaņā ar spēkā esošo likumdošanu ir nepieciešams saņemt nosacījumus no vides institūcijām. Tehniskajos noteikumos VVD reģionālā vides pārvalde nosaka vides aizsardzības prasības, kuras jāņem vērā būvniecības ieceres dokumentācijas izstrādē un skaņošanā. Tehnisko noteikumu izstrādes procesā darbībām ĪADT individuālajos aizsardzības un izmantošanas noteikumos noteiktajos gadījumos, kā arī, ja ir sagaidāma ietekme uz ES nozīmes biotopiem vai īpaši aizsargājamām sugām, tehnisko noteikumu sagatavošanai Dabas aizsardzības pārvalde VVD sniedz atzinumu par tehniskajos noteikumos ietveramajiem nosacījumiem.

4.2. Birojs secina, ka, ņemot vērā to, ka plānošanas dokumentam ir noteiktas prioritātes un specifiskie atbalsta mērķi, bet plānošanas dokumentā lielākajā daļā atbalstāmās darbības netiek noteiktas ar konkrētu teritoriālo piesaisti, tad Vides pārskatā ir iestrādāti vispārēji risinājumi plānošanas dokumenta īstenošanas ietekmes mazināšanai, galvenokārt, attiecinot tos uz normatīvo aktu prasībām. Vienlaicīgi Birojs konstatē (skatīt šā atzinuma 3.1.2. un 3.2. punktā norādīto), ka plānošanas dokumentā atbalstāmās darbības (piemēram, plānotās darbības, kas iekļautas 3.2.1.SAM “Attīstīt ilgtspējīgu, pret klimatu izturīgu, inteligentu, drošu un vairākveidu TEN–T infrastruktūru” un 3.2.1.SAM “Attīstīt un uzlabot ilgtspējīgu, klimatnoturīgu, inteligentu un intermodālu mobilitāti nacionālā, reģionālā līmenī, ietverot uzlabotu piekļuvi TEN–T un pārrobežu mobilitāti”) var būt priekšnoteikums arī ietekmei uz vidi, tai skaitā uz aizsargājamiem biotopiem un sugām, kā arī tie var būt objekti (tas atbilstoši Vides pārskata sniegtajai informācijai arī tiek konstatēts), kuriem atbilstoši Novērtējuma likumā noteiktajam jāveic ietekmes uz vidi vai ietekmes uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamām dabas teritorijām (*Natura 2000*) novērtējuma procedūra. Tāpat Birojs konstatē, ka vides aspekti, tostarp kritēriji un, iespējams, papildus risinājumi, kas ir vērsti uz projektu sagaidāmās ietekmes uz vidi mazināšanu vai novēršanu, var būt noteicošais faktors arī attiecīgu pasākumu atbalstīšanai. Tomēr, kā jau Birojs iepriekš norādījis, būtu lietderīgi Vides pārskatā izskatīt tos sagatavotos nozaru plānošanas dokumentus (skatīt šā atzinuma 3.2. punktā minētos), kuru plānotie pasākumi tiek ietverti arī Darbības programmā (īpaši attiecībā uz valstij nozīmīgiem un finanšu ziņā apjomīgiem projektiem) un kuru īstenošana var būt ar ietekmi uz vidi.

5. Plānošanas dokumenta iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes izvērtējums

Lai arī Vides pārskatā Izstrādātāja norādījusi, ka Darbības programmas īstenošana var būt saistīta ar iespējamu pārrobežu ietekmi, jo plānošanas dokuments attiecas uz atbalsta darbībām visā Latvijas teritorijā un to īstenojot – robežjoslās ar kaimiņu valstīm ir iespējama pārrobežu ietekme, tomēr konkrētā plānošanas dokumenta detalizācijas pakāpe nav tika augsta, lai sniegtu pietiekami detalizētu informāciju par iespējamo pārrobežu ietekmi. Vienlaicīgi Darbības programmas īstenošanas laikā atbilstoši kārtībai, kāda ir noteikta Latvijas normatīvajos aktos un nosacījumos starpvalstu līgumos par pārrobežu ietekmi, ir jāveic kaimiņvalstu informēšana, ja ietekmes uz vidi procedūrās ir konstatēta iespējama būtiska pārrobežu ietekme.

6. Iespējamie kompensēšanas pasākumi

Saskaņā ar likuma “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43. panta nosacījumiem kompensēšanas pasākumi ir jānosaka, ja plānošanas dokuments ietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (*Natura 2000*) ekoloģiskās funkcijas, integritāti un ir pretrunā ar tās izveidošanas un aizsardzības mērķiem.

Vides pārskatā atzīmēts, ka Darbības programmas SIVN ietvaros, pie sniegtās plānošanas dokumenta detalizācijas, nav konstatēta būtiska negatīva ietekme uz Eiropas nozīmes aizsargājamām dabas (*Natura2000*) teritorijām, tādēļ kompensēšanas pasākumi nav jānosaka. Darbības programmas ieviešanas laikā, ja nepieciešams, ir jāveic ietekmes uz *Natura2000* teritorijām novērtējums.

7. Paredzētie pasākumi monitoringa nodrošināšanai

Vides pārskatā sniegta informācija par vides monitoringu nodrošināšanas kārtību, norādot monitoringa ziņojumā iekļaujamos monitoringa indikatorus, ņemot vērā izvērtētā plānošanas dokumenta saturu un tā ietekmes novērtējumu: 1) attīrīto notekūdeņu apjomi un kvalitāte: virszemes ūdeņos novadīto attīrīto notekūdeņu apjomu dinamika (pa gadiem) un atbilstība normatīvo aktu prasībām attiecībā uz attīrīšanu; 2) vēsturiski piesārņotās vietas, kurās veikta

sanācija un revitalizācija (skaits), augsnes, grunts un pazemes ūdeņu kvalitātes izmaiņas tajās; 3) ĪADT apsaimniekošanas plānu un sugu aizsardzības plānu īstenošana; 4) gaisa kvalitātes izmaiņas pilsētās (Rīga, Liepāja, Rēzekne), piemēram, daļiņu PM₁₀ gada vidējās koncentrācijas salīdzinājumā ar normatīvajos aktos noteikto robežlielumu un 5) SEG emisiju apjoma/daudzuma izmaiņas u.c.

II Vides pārskata sabiedriskā apspriešana

Atbilstoši Noteikumu Nr. 157 noteiktajām prasībām paziņojums par sabiedrisko apspriešanu plānošanas dokumentam un tā Vides pārskatam tika publicēts 2020. gada 2. novembrī Latvijas Republikas oficiālajā izdevumā “*Latvijas Vēstnesis*” (Oficiālais publikācijas Nr. 2020/212.DA1), nosūtīts Birojam ievietošanai tīmekļa vietnē, kā arī publicēts Finanšu ministrijas tīmekļa vietnē: www.fm.gov.lv un SIA “*Grupa93*” tīmekļa vietnē: www.grupa93.lv.

Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumu dokumentu projektu sabiedriskā apspriešana notika no 2020. gada 3. novembra līdz 2020. gada 2. decembrim. Tās laikā Vides pārskata sabiedriskā apspriešanas sanāksme notika neklātienē formā (attālināti) laika posmā no 2020. gada 23. novembra līdz 2020. gada 27. novembrim, tiešsaistes videokonference norisinājās 2020. gada 27. novembrī plkst. 10.00. Vides pārskata un plānošanas dokumentu projekti, kā arī video prezentācija tika publicēti Finanšu ministrijas tīmekļa vietnē: www.fm.gov.lv un SIA “*Grupa93*” tīmekļa vietnē: www.grupa93.lv.

Vides pārskata projekts komentāru un priekšlikumu sniegšanai tika nosūtīts Biroja norādītajām institūcijām un organizācijām. Atzinumos sniegti divu veidu komentāri – identificēta nepieciešamība veikt redakcionālus labojumus un precizējumus, kā arī komentāri veikt labojumus pēc būtības. Kopsavilkums par saņemtajiem komentāriem, kā arī atbildes uz komentāriem sniegtas Vides pārskata 4. pielikumā “*Pārskats par saņemtajiem priekšlikumiem, to izvērtējumu, komentāriem un informācija par to ņemšanu vērā vai noraidīšanu*”.

Izvērtētā dokumentācija:

Darbības programma Latvijai 2021.–2027. gadam un tā Vides pārskats.

Piemērotās tiesību normas:

1. Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 27. jūnija Direktīva 2001/42/EK “*Par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu*”;
2. Likums “*Par ietekmes uz vidi novērtējumu*”;
3. Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr. 157 “*Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums*” III, IV, V, VI, VII, VIII daļa.

Biroja viedoklis:

Atbilstoši Novērtējuma likuma 23. pantiem 6. un 7. daļas prasībām Birojs konstatē, ka:

- 1. Darbības programmas Vides pārskats kopumā atbilst normatīvo aktu prasībām, tajā ietverti secinājumi par vides problēmām un nepieciešamajiem risinājumiem to novēršanai, tomēr tie izstrādāti tādā detalizācijā, kādu pieļauj plānošanas dokumenta detalizācija un veiktā izpēte. Pilnveidojot Vides pārskatu un plānošanas dokumentu, ņemams vērā šajā Biroja atzinumā (1.7.3., 2.4.2., 3.2. un 4.2. punktā) un Vides pārskatā norādītais.**
- 2. Lai konstatētu Darbības programmas īstenošanas radīto tiešo vai netiešo ietekmi uz vidi, Finanšu ministrijai vismaz vienu reizi plānošanas periodā (2027. gadā) jāizstrādā monitoringa ziņojums un jāiesniedz (arī elektroniskā veidā) Birojā.**

Birojs vērš uzmanību, ka Finanšu ministrijai atbilstoši Noteikumu Nr. 157 27. punktā noteiktajam jā sagatavo informatīvais ziņojums par to, kā plānošanas dokumentā integrēti

vides apsvērumi, kā ņemts vērā Vides pārskats, Biroja atzinums un sabiedriskās apspriešanas rezultāti, jāsniedz izvēlēta risinājuma pamatojums un jānorāda pasākumi ietekmes monitoringam. Atbilstoši Noteikumu Nr. 157 28. un 29. punktā noteiktajam jā sagatavo un jāpublicē arī paziņojums par plānošanas dokumenta pieņemšanu.

Direktors

(*paraksts**)

Arnolds Lukšēvics

**Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu*

Atzinums nosūtīts:

- Finanšu ministrijai, *E.Adresē*.
- SIA “*Grupa93*”,
e-pasta adrese: info@g93.lv.